

Erasmus
School of
Law

Actualiteiten lokale belastingen

Anneke Monsma & Arjen Schep

Erasmus University Rotterdam

The Erasmus University logo, consisting of the word 'Erasmus' written in a white, elegant script font.

Workshop

1. Actualiteiten jurisprudentie

- Formeel belastingrecht
- Gemeentelijke belastingen

2. Actualiteiten beleid en wetgeving

3. Actualiteiten onderzoek en ontwikkeling

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

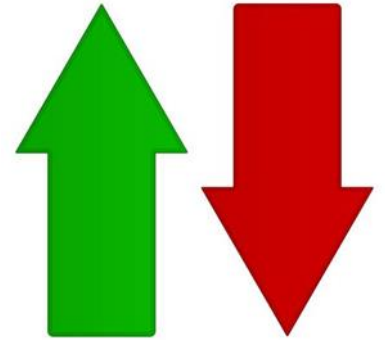
WOZ: Tegengesteld belang en gesloten stelsel (1/5)

- ❖ **Rechtersrecht. Eerder al: HR 20-10-2017, nr. 16/02441, ECLI:NL:HR:2017:2656**
 - Niet nodig belang bij hogere WOZ-waarde te bewijzen, belang aanwezig achten
 - Bij verhoging WOZ-waarde geen navordering ozb mogelijk, want geen herzieningsbeschikking art. 27 Wet WOZ, die nodig is voor 18a lid 1 onder a AWR
- ❖ **Huurdersbelang bij lagere WOZ-waarde wel toetsen? Procesbelang?**
 - ECLI:NL:GHAMS:2018:4890 en ECLI:NL:RBMNE:2019:4832: toetsen
 - ECLI:NL:GHARL:2019:5838: belang aannemen indien WOZ-beschikking is afgegeven, ruime uitleg arrest HR 2017.

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

WOZ: Tegengesteld belang en gesloten stelsel (2/5)

- ❖ Hof Arnhem-Leeuwarden 06-11-2018, [ECLI:NL:GHARL:2018:9737](#)
- Belanghebbende:
 - Subsidiair: waarde is te hoog
 - Meer subsidiair: waarde is te laag
- **Hof Arnhem-Leeuwarden acht het mogelijk dat een belanghebbende in een WOZ-procedure tegelijkertijd zowel een hogere als een lagere WOZ-waarde bepleit**
- Echter: in strijd met goede procesorde, want brengt heffingsambtenaar in onmogelijke bewijspositie. Die zou aannemelijk moeten maken dat WOZ-waarde exact goed is.
- Hof gaat daarom voorbij aan meer subsidiaire stelling

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

WOZ: Tegengesteld belang en gesloten stelsel (3/5)

- ❖ [HR 18-10-2019, ECLI:NL:HR:2019:1594](#) (erfgenaam eigen beschikking)
 - Art. 26 Wet WOZ: wijziging gerechtigde gedurende kalenderjaar. Nieuwe gerechtigde heeft recht op WOZ-beschikking
 - Is nieuwe WOZ-beschikking en niet enkel afschrift (HR 21 juni 2013, BNB 2013/187).
 - Beschikking geldt vanaf moment dat aanvrager belanghebbende is geworden.
 - In casu: meerdere nieuwe gerechtigden (erfgenamen).
 - **Hoge Raad:** Recht op nieuwe WOZ-beschikking geldt voor elk van de erfgenamen afzonderlijk. Belang van erfgenamen gezamenlijk (waarde van goederen en schulden van de nalatenschap) staat los van individueel belang van afzonderlijke erfgenaam.

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

WOZ: Tegengesteld belang en gesloten stelsel (4/5)

- ❖ [HR 13-09-2019, ECLI:NL:HR:2019:1315 \(8:26 Awb in cassatie\)](#)
 - **Art. 29 Wet WOZ:** Per 1/10/2015: Niet alleen vermindering of vernietiging, maar ook verhoging van WOZ-beschikking mogelijk
 - **Art. 26 Wet WOZ:** huurder na 1 januari woning betrokken, vraagt WOZ-beschikking
 - WOZ-waarde is medebepalend voor maximaal redelijke huurprijs sociale huurwoningen
 - Rb en hof hebben eigenaar als derde laten participeren in beroep en hoger beroep van huurder op basis van **art. 8:26 Awb**.
 - **Art. 29 AWR:** art. 8.26 Awb uitgesloten voor beroep in cassatie
 - A-G: nieuwe wetgeving nodig. Eigenaar kan niet in cassatie deelnemen aan procedure.
 - **Hoge Raad:** Eigenaar mag deelnemen in procedure tegen WOZ-waarde die is aangespannen door huurder van woning. De WOZ-waarde is namelijk van belang voor het vaststellen van de maximale huurprijs voor sociale huurwoningen.
 - 6 Alsnog wetgeving nodig?

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

WOZ: Tegengesteld belang en gesloten stelsel (5/5)

❖ 8:26 Awb naar analogie in bezwaarfase?

- ECLI:NL:RBDHA:2019:6261-6263: lacune in wet zelf repareren
- Indien toegepast: 1 procedure, 1 uitspraak, aan alle belanghebbenden bekendmaken (7:12 lid 2 Awb)
- **Hoe denkt RBROT hierover?**
 - Gemeente verplichten 8:26 toe te passen?
 - Wat indien niet eraan voldaan? Terugverwijzen, pkv? Eraan voorbijgaan (zoals RBDHA) omdat in beroep 'geheeld' is?
 - Ook verplicht gezamenlijk horen 7:6 lid 1 Awb
 - ook naar analogie? In weerwil 25 AWR? Privacy?

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

Telefonisch horen (1/4)

- ❖ [HR 14-12-2018, nr. 17/04558, ECLI:NL:HR:2018:2306](#): telefonisch horen mag alleen geweigerd worden ingeval zorgvuldigheid niet kan worden gewaarborgd (vb: derde-belanghebbende?)
- ❖ [ECLI:NL:GHSHE:2019:3015](#): Categorisch weigeren telefonisch horen niet toegestaan
- ❖ [ECLI:NL:GHAMS:2018:1474](#): Per ongeluk uitnodiging fysieke hoorzitting i.p.v. telefonische is niet weigeren, bel.h. had even contact op kunnen nemen
- ❖ [ECLI:NL:HR:2019:1619](#): bij vernietiging primaire besluit geen hoorplicht, ook niet indien voornemens niet aan nevenverzoeken (pkv, immateriële schadeverg) tegemoet te komen

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

Telefonisch horen (2/4)

- ❖ ECLI:NL:GHAMS:2018:1583: Gedurende bezwaartermijn niet beschikbaar voor horen (bezwaarschrift 4 dec, pas februari beschikbaar voor horen wegens verblijf buitenland): geen schending hoorplicht
- ❖ ECLI:NL:GHDHA:2017:4016: bij ingebrekestelling geen schending hoorplicht (redelijk kort door de bocht)
- ❖ **RBROT** (nog niet gepubliceerd): inspanningsverplichting heffingsambtenaar om hoorzitting/telefonisch horen te plannen binnen 2 weken, van belanghebbende kan inspanning worden verlangd mee te werken aan een oplossing en zich dus in die 2 weken beschikbaar te houden.

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

Telefonisch horen (3/4)

- ❖ **Lijn in jurisprudentie:** oproepen hoorzitting met specifieke datum → bij geen opkomst/niet bereikbaar geen schending hoorplicht (NB: ontvangst oproep → 2e poging)
- ❖ **Ook bij keuze uit meerdere data** (Hof Den Haag 15-03-2019, nr. 18/01129, ECLI:NL:GHDHA:2019:821)
- ❖ **Verzoek contact** voor inplannen hoorzitting → bij geen reactie wel schending hoorplicht (Hof A'dam 04-12-2018, nr. 17/00550, ECLI:NL:GHAMS:2018:4927)

1. Actualiteiten jurisprudentie formeel belastingrecht

Telefonisch horen (4/4)

- ❖ 7:4 Awb: stukken fysiek ter inzage voorafgaand aan hoorzitting:
- ❖ HR 08-03-2019, nr. 18/02931, ECLI:NL:HR:2019:322: Bij nov wegens ontbreken gronden terecht niet gehoord en dus ook terecht geen stukken ter inzage
- ❖ ECLI:NL:GHAMS:2018:2706 (waarvan cassatie): geen verplichte toezending stukken, slechts passief inzagerecht in kader hoorzitting
- ❖ ECLI:NL:GHDHA:2019:2483: bij afzien hoorzitting ook afzien inzage
- ❖ Hoe verhoudt zich dit tot bewijslast en informatieverstrekking in WOZ? Bijv. uitspraken over overlegging grondstaffels en gegevens waarderingsmodel? Pkv indien pas in beroep motivering/nadere stukken worden gegeven? (ECLI:NL:RBOVE:2019:3662, ECLI:NL:HR:2018:1316)

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Parkeerbelastingen 1/2 : Gebruik app en inwerkingstelling parkeermeter

❖ Rb. Den Haag 09-08-2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:9545

- Art. 234 lid 2, a Gemw: Als voldoening op aangifte wordt uitsluitend aangemerkt: (a.) het bij de aanvang van het parkeren in werking stellen van een parkeermeter of een parkeerautomaat op de daartoe bestemde wijze en met inachtneming van de door het college gestelde voorschriften;
- **Voldoet het naar een restaurant lopen, vragen om de wifi-code en vervolgens het in werking stellen van de Yellowbrick-app aan het voorschrift om bij aanvang van parkeren een parkeer meter in werking te stellen?**

Parkeren met Yellowbrick in 4 stappen

1. Parkeer

2. Start de parkeertijd

3. Stop de parkeertijd

4. Uw rekening wordt gedebiteerd

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Parkeerbelastingen 1/2: Gebruik app en inwerkingstelling parkeermeter

❖ Rb. Den Haag 09-08-2018, [ECLI:NL:RBDHA:2018:9545](#)

- Beoordeling van de feiten en aannemelijkheid van verklaringen
- In casu: binnen minuut na oplegging naheffingsaanslag is app geactiveerd

Parkeren met Yellowbrick in 4 stappen

1. Parkeer

2. Start de parkeertijd

3. Stop de parkeertijd

4. Uw rekening wordt gedebiteerd

yellowbrick[®]

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Parkeerbelastingen 2/2 : forfaitair of tijdevenredig naheffen?

❖ HR 18-01-2019, ECLI:NL:HR:2019:56

- Parkeerbelastingen: 3 minuten parkeertijd overschreden. Dan 3/60 x uurtarief naheffen of forfaitair tarief van 1 uur naheffen?

Art. 20 lid 1 AWR: *Indien belasting die op aangifte behoort te worden voldaan of afgedragen, geheel of gedeeltelijk niet is betaald, kan de inspecteur de te weinig geheven belasting naheffen.*

Art. 234 lid 3 Gemw: *Ingeval een naheffingsaanslag wordt opgelegd, wordt deze berekend over een parkeerduur van een uur, tenzij aannemelijk is dat het voertuig langer dan een uur zonder betaling geparkeerd heeft gestaan.*

- Hoe nu om te gaan met een overschrijding < 1 uur?
 - Hof Amsterdam 23 oktober 2014, nr. 14/00138: **1 uur naheffen**
 - Hof Den Haag 1 augustus 2017, nr. 17/00249: **tijdevenredig naheffen** (art. 20 AWR gaat voor art. 234 lid 3 Gemw)
- **Hoge Raad:** beide mag, ter keuze van gemeente in verordening

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Rioolheffingen 1/4: Egalisatiereserve en voorziening

❖ [HR 15-03-2019, ECLI:NL:HR:2019:349](#)

- Art. 228a lid 1 Gemw. Gemeenten kunnen rioolheffing heffen voor:
 - a. Inzameling en transport afvalwater
 - b. Inzameling en verwerking hemelwater + grondwaterstand
- Lid 2: Ter zake van de kosten, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a en b, kunnen twee afzonderlijke belastingen worden geheven.
- > Bestemmingsheffing:
 - Lasten moeten samenhangen met gemeentelijke rioleringstaken
 - Niet meer verhalen dan die lasten
- Onderscheid tussen voorziening en (egalisatie)reserve
 - **Hoge Raad:** alleen toevoeging aan een voorziening kunnen tot de lasten van de riolering worden gerekend

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Rioolheffingen 2/4: Egalisatiereserve mag geen boekhoudkundige sluitpost

❖ [HR 27-09-2019, ECLI:NL:HR:2019:1424](#)

- Om 'creatief boekhouden' te voorkomen, moet door de boekhoudkundige 'labels' reserve dan wel voorziening worden heengekeken
- **Hoge Raad:** Het hof heeft terecht bij de beoordeling of de toevoeging aan de egalisatievoorziening een last is ter zake van de riolering beslissend geacht of die voorziening is gevormd voor kosten als bedoeld art. 228a lid 1 Gemw.

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belasting

Rioolheffingen 3/4: Baggerkosten + onderhoudskosten oevers zijn rioleringslasten

❖ [HR 21-06-2019, ECLI:NL:HR:2019:1016](#)

- Aantal gemeentelijke taken dienen meerdere doelen. Kunnen deze dan (deels) worden toegerekend aan de met de rioolheffing te verhalen lasten?
 - Gemeente heeft bewijslast
 - Baggerkosten, onderhoudskosten oevers: indirecte kosten
 - Indirecte kosten: kunnen worden verhaald, mits:
 - Meer dan zijdelings samenhang met rioleringsstaken
- **Hoge Raad:** Het stond de gemeente vrij om de baggerkosten en kosten van onderhoud oevers geheel of gedeeltelijk aan de rioolheffing toe te rekenen aangezien die kosten, meer dan zijdelings verband houden met de riolering en het BBV de gemeenten niet beperkt in de mate waarin lasten worden toegerekend aan posten waarmee zij meer dan zijdelings verband houden.

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

Rioolheffingen 4/4: Rente over niet afgeschreven investeringen + daarover verschuldigde BTW zijn verhaalbare kapitaallasten

❖ [HR 21-06-2019, ECLI:NL:HR:2019:1020](#)

- **Art. 228a lid 3 Gemw:** *Onder de kosten, bedoeld in het eerste lid, wordt mede verstaan de omzetbelasting die als gevolg van de Wet op het BTW-compensatiefonds recht geeft op een bijdrage uit dat fonds.*
- **A-G:** doorrekenen in tarieven van rente over BTW die al is gecompenseerd kan niet. Zou leiden tot dubbel verhalen van zelfde lasten
- **Hoge Raad:** Het staat gemeente vrij om rente over het niet afgeschreven deel van de investeringen inclusief de daarover verschuldigde btw te rekenen tot de kapitaallasten die via de rioolheffing kunnen worden verhaald.
- Tegelijk met de invoering van het BTW-compensatiefonds heeft een uitname uit het gemeentefonds plaatsgevonden. Dat verklaart art. 228a lid 3 Gemw.
- Vergelijkbare bepalingen in art. 229b lid 2, b (rechten) en art. 15.33 lid 3 Wm (afvalstoffenheffing)

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belasting

Rechten 1/2 : Bouwkosten bij leges omgevingsvergunning

❖ [HR 10-05-2019, ECLI:NL:HR:2019:689](#)

- Bouwkosten worden bepaald adhv Bouwkostentabel ipv werkelijke bouwkosten
- Hof: Dit staat gemeenten vrij (zie bijv HR 30 juni 2017, nr. 16/05127, BNB 2017/173)
- Bouwkostentabel hoeft niet te zijn gebaseerd op normen van Nederlands Bouwkosten Instituut
- Heffingsmaatstaf is vrij (art. 219 lid 2 Gemw.)
- Geen directe relatie met kosten dienstverlening
- Ook andere maatstaven denkbaar zoals bijv. bouwvolume (bedrag per m3)

- **Hoge Raad:** Laat oordeel hof in stand

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belasting

Rechten 2/2 : Kosten elektriciteit doorberekend in marktgeldtarieven

- ❖ Hof 's-Hertogenbosch 21-02-2019, [ECLI:NL:GHSHE:2019:638](#)
- Gemeente biedt totaalpakket aan diensten aan
- Diensten: infrastructuur en voorzieningen waaronder schoonmaakdiensten, een marktmeester, verkeerstechnische maatregelen, publicaties en elektriciteit
- Belanghebbende maakt geen gebruik van elektra
- Geen direct verband tussen hoogte rechten en omvang van de verstrekte diensten (ECLI:NL:HR:1991:BH8250, BNB 1991/351)
- Wel individuele dienstverlening.
- Hoger beroep ongegrond

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

OZB/WOZ 1/6 : Courant vs. niet-courant en waarderingmethode

❖ [HR 19-07-2019, ECLI:NL:HR:2019:1231](#)

- Stelling: courante niet-woningen worden gewaardeerd op de WEV en incurante niet-woningen worden gewaardeerd op de GCV

Waar of niet waar?

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

OZB/WOZ 1/6 : Courant vs. niet-courant en waarderingmethode

❖ HR 19-07-2019, ECLI:NL:HR:2019:1231

- Courantheid v.e. object is geen zelfst. criterium voor waardebegrip. Ook de waarde van een courante niet-woning kan worden bepaald met GCV!
- **Art. 17 lid 3 Wet WOZ:** de waarde van een niet-woning wordt bepaald op de vervangingswaarde indien dit leidt tot een hogere waarde dan de WEV (muv rijksmonumenten)
- Courant object dat wordt gebruikt in commerciële sfeer, dan geldt: GCV = WEV (Pieperschuur-arrest, HR 31 mei 1995, 29224, BNB 1995/228)
- In casus: rijksgebouw dat niet in commerciële sfeer wordt gebruikt (incourant). Dan geldt: GCV > WEV.
- **Hoge Raad:** Geen (andere) marktpartij kan de onroerende zaak met een uitsluitend winstoogmerk rendabel te verhuren. Daarom heeft de onroerende zaak voor de eigenaar in economisch opzicht een hogere waarde dan de prijs die de beste koper in de markt zou betalen (= GCV).

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

OZB/WOZ 2/6 : Functionele veroudering en bedrijfswaarde

❖ Hof Amsterdam 05-02-2019, [ECLI:NL:GHAMS:2019:440](#)

- Onrendabele parkeergarage onder woningen. Parkeerplaatsen deels tbv woningen, deels (85 plekken) commercieel geëxploiteerd. Woningen en parkeergarage zijn afzonderlijke WOZ-objecten (geen samenstellen).
- Belh. is woonstichting. Parkeergarage is gebouwd om woningen mogelijk te maken.
- Woningen: waarderen op WEV.
- Parkeergarage: hoogste van GCV of WEV (art. 17-3 Wet WOZ)
- **Hof:**
 - **Parkeergarage wordt gewaardeerd op GCV**
 - **Bedrijfswaarde is niet van toepassing op parkeergarage, want stichting streeft niet naar winst**
 - **Geen functionele afschrijving ondanks onderbezetting van 66% want omstandigheden (relatief hoge bouwkosten en gratis parkeerplekken in omgeving) waren reeds bekend bij stichting object**

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

OZB/WOZ 3/6 : Levensduurverlenging bij technische afschrijving (1)

- ❖ Rb. Rotterdam 25-10-2018, [ECLI:NL:RBROT:2018:8805](#)
- **Rb. Rotterdam: Verwerpt het standpunt van X dat een verlenging van de levensduur van de installaties alleen mogelijk is als er een ingrijpende renovatie aan de onroerende zaak heeft plaatsgevonden.**
- Art. 4 UR Instructie waardebepaling Wet WOZ
- Correctie technische veroudering= stichtingskosten -/- restwaarde gedeeld door de levensduur
- Zie Belastingblad 2017/298, Belastingblad 2017/318 en Belastingblad 2017/465
- Verschil tussen functionele levensduur en bouwkundige levensduur
- **Functionele levensduur: levensduur met handhaving van aard en bestemming die huidige eigenaar heeft gegeven aan de onr. zaak.** Restwaarde moet schattenderwijs worden bepaald op waarde die de onr. zaak voor de eig. zal hebben aan einde van functionele levensduur
- Veranderingen aan onroerende zaak kunnen tot wijziging van levensduur en restwaarde leiden

1. Actualiteiten jurisprudentie gemeentelijke belastingen

OZB/WOZ 3/6 : Levensduurverlenging bij technische afschrijving (2)

❖ [Rb. Rotterdam 25-10-2018, ECLI:NL:RBROT:2018:8805](#)

- Functionele levensduur: levensduur met handhaving van aard en bestemming die huidige eigenaar heeft gegeven aan de onr. zaak.
 - Levensduur moet worden vastgesteld naar het moment dat het pand nog bruikbaar is voor het doel waarvoor het was gesticht. (Hof Arnhem-Leeuwarden 20-03-2018, ECLI:NL:GHARL:2018:2604)
 - Redactie V-N (V-N 2018/40.24): Dan ook aanpassing restwaarde.
 - Levensduurverlenging heeft ook gevolgen voor functionele veroudering: extra kosten van onderhoud om gebouw nog langer te gebruiken.

2. Actualiteiten beleid en wetgeving (1/2)

❖ Wijziging Besluit proceskosten bestuursrecht

Internetconsultatie tot 1-12-2019

- Verhoging bedrag per procespunt met 40%
- Mogelijkheid hogere pkv 'i.v.m. gedrag bestuursorgaan'
- Achtergrond: aanbeveling in het rapport Andere tijden van de Commissie evaluatie puntentoekenning gesubsidieerde rechtsbijstand (de commissie Van der Meer)

- NB: tegelijkertijd WODC-onderzoek NCNP in zaken WOZ, parkeer en BPM, met mogelijk gevolg regelgeving gericht op vermindering pkv

2. Actualiteiten beleid en wetgeving (2/2)

❖ Verbetering rechtsbescherming Wet WOZ

Consultatiefase afgerond. Wetsvoorstel nog niet ingediend

❖ Amendement OZB-woningtarief voor 'instellingen van sociaal belang' (Omtzigt)

- Op grond van dit amendement (dat is aangenomen en thans is opgenomen in art. 220f lid 2 Gemeentewet) hebben gemeenten sinds 1 januari 2019 de vrijheid voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere 'instellingen van sociaal belang' het woningtarief voor de OZB te rekenen in plaats van het vaak hogere tarief voor niet-woningen.
- Zie: J.A. Monsma, 'Lager OZB-tarief voor sportaccommodaties, dorpshuizen en onroerende zaken van sociale instellingen en ANBI's: goed idee?' Belastingblad 2018/452

❖ Wetsvoorstel toeristische verhuur van woonruimte (Wijziging huisvestingswet)

Consultatiefase afgerond. Wetsvoorstel nog niet ingediend

3. Actualiteiten onderzoek en ontwikkeling

- Werkgroep verruiming gemeentelijk belastinggebied BZK in kader van bouwstenen nieuw rijksbelastingstelsel
- Herziening normeringssystematiek algemene uitkering Gemeentefonds
- WODC-onderzoek naar 'No cure no pay'-praktijken
- Profijt en bekostiging van ruimtelijke ontwikkeling (Policy Brief CPB)
- Vereniging voor belastingwetenschap: Commissie Deeleconomie
- Artikel VF&C over modelakte zonneparken en WOZ (nog te verschijnen)

- Interessante ESBL-onderzoeken
 - Bekostiging van aanleg van warmtenet met baatbelasting
 - Verduurzaming van Rotterdamse haven en WOZ-waardering

Tot slot

- ❖ Schrijf u in voor de ESBL-nieuwsbrief door te mailen naar: kastelein@law.eur.nl
- ❖ Kom naar ons gratis symposium op 3 december 2019
(afscheid prof. dr. Jan Monsma).

Inschrijven via www.esbl.nl of direct via:

<https://www.eur.nl/esl/evenementen/toekomst-van-de-lokale-belastingen-2019-12-03>

Naslag

- Raad voor het openbaar bestuur (ROB): Essaybundel: verduurzaming, *en nu de kosten nog*
<https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2018/09/13/essaybundel-verduurzaming-en-nu-de-kosten-nog>
- VNG: Duurzame alternatieven in lokale heffingen, inventarisatie.
<https://vng.nl/files/vng/publicaties/2018/20180319-duurzame-alternatieven-modelverordeningen.pdf>
- Special Belastingblad: Belastingblad 2018, nr. 5